

OCUPAȚIA GERMANĂ A CRAIOVEI (1916-1918) REFLECTATĂ ÎNTR-UN DOCUMENT DIN CADRUL COLECȚIILOR MUZEULUI OLTENIEI

Cristian-Iulian Ceacîru*

Rezumat: În acest articol este prezentat un document din cadrul colecțiilor Muzeului Olteniei, referitor la instaurarea ocupației germane a orașului Craiova și la abuzurile făcute de ocupanți. Redactat de către un martor ocular al desfășurării evenimentelor, G. D. Pencioiu, documentul reprezintă o prețioasă sursă istorică. În el sunt prezentate circumstanțele intrării trupelor germane în localitate, numele unor comandanți militari inamici, precum și modul în care aceștia și-au exercitat puterea, în dauna populației civile. Documentului i se face o corelare cu surse istorice, în vederea unei reconstituiri cât mai fidele a celor întâmplate în perioada respectivă.

Abstract: This article presents a document from the collections of the Oltenia Museum, regarding the establishment of the German occupation of the city of Craiova and the abuses committed by the occupants. Written by an eyewitness to the events, G. D. Pencioiu, the document is a valuable historical source. It presents the circumstances of the entry of German troops into the locality, the names of enemy military commanders, as well as how they exercised their power, to the detriment of the civilian population. The document is correlated with historical sources in order to reconstruct as accurately as possible what happened during that period.

Cuvinte cheie: Primul Război Mondial, Craiova, ocupația germană, abuzuri, document olograf.

Key-words: World War One, Craiova, German occupation, abuses, handwritten document.

Având drept ideal realizarea marii Uniri, la data de 14/27 august 1914, România a intrat în vâltoarea Primului Război Mondial. Deși, inițial victorioasă în Transilvania, armata română a fost nevoită să cedeze din teritoriu, în fața superiorității în tehnică și experiență de luptă a trupelor inamice. Din toamna anului 1916, timp de doi ani, o parte însemnată a teritoriului românesc s-a aflat sub ocupația Puterilor Centrale. Craiova, asemenea atâtor localități românești, a cunoscut greutățile unui aspru regim de administrație militară inamică. Despre contextul intrării trupelor germane în oraș și a abuzurilor la care au fost supuși craiovenii în perioada primei conflagrații mondiale, informații interesante există într-un manuscris aflat în cadrul colecțiilor Muzeului Olteniei. (**Anexa I**)

Documentul olograf compus din patru pagini, a fost donat muzeului de către arhitectul craiovean Nicolae Pencioiu în cursul anului 1975, ca urmare a depistării sale de către muzeograful Toma Rădulescu. Foarte interesante sunt două adnotații de pe acesta. Astfel, pe prima pagină, în partea din stânga sus, cu o grafie diferită față de cea a textului original se află scris „ 973 VIII.8 – Raport-anonim cum s-a purtat nemți în ocupație jud. Dolj și Craiova”. Pe ultima pagină, pe partea laterală stângă, se află o notă realizată chiar de donator, Nicolae Pencioiu. Conținutul acesteia este „Nota este scrisă de tatăl meu G.D. Pencioiu¹. În timp o situez între anii 1919-1920. Dețin „Nota” de la avocatul D. Passalega, care la rândul Dsale, a primit-o de la dr. Niculin. Nu cunosc cui aparține adnotarea din 8. III. 1973, prima pagină, colțul superior stânga. Nicolae Pencioiu.

Nu se poate deci afla, cine a scris adnotarea de pe prima pagină a documentului. Se știe însă intervalul temporar în care a fost realizat și, cel mai important, cine l-a redactat, G. D. Pencioiu. Acesta a fost membru al comisiei administrative comunale craiovene în timpul ocupației germane a orașului, deci poate fi considerat o sursă istorică de cea mai mare importanță, fiind martor ocular al evenimentelor din respectiva perioadă. De remarcat sunt similitudinile cu un alt document aflat în

* Doctorand, Muzeul Olteniei Craiova, e-mail: iulianc01@gmail.com.

¹ Grigore D. Pencioiu (1868-1936) avocat în baroul craiovean (din 1899) și om de literă. A colaborat cu Traian Demetrescu, editând împreună publicația *Revista olteană*. A publicat de asemenea în revistele *Lumea științifică și literară*, *Ramuri*, *Evenimentul literar* etc. (<http://aman.ro/betawp/wp-content/uploads/personalitati/P/pencioiu%20grigore.pdf>, accesat la 31.08.2020).

fondurile SJAN Dolj. Este vorba de un raport amplu despre ocupația germană înaintat în februarie 1919, de către prefectul de Dolj, Paul St. Demetrescu, către Ministerul de Interne². În acest raport se regăsesc aproape identic unele fraze din documentul aflat în colecțiile Muzeului Olteniei. Putem presupune că G. D. Pencioiu și-a adus contribuția la redactarea respectivului raport, fiind cel mai în măsură să redea cu mare acuratețe atmosfera perioadei ocupației.

Documentul începe cu relatarea momentului în care, în localul Prefecturii Poliției Craiova, s-a constituit o comisie administrativă comunală³ care să reprezinte interesele urbei. Autorul are o exprimare dură față de evacuarea autorităților locale, de altfel legală, menționând că orașul „*fusesse abandonat de consiliul local cu Primarul ei*”. În continuare este prezentat contextul în care a fost ocupat orașul de către forțele germane, o patrulă comandată de un căpitan fiind în avangarda acestora. Respectivul ofițer a avut o primă întrevedere cu notabilitățile locale, promițându-le că „*din ordinul Împăratului, țara va fi cu totul menajată, că nu se vor impune contribuții de război*”, că tot ce se va lua va fi plătit cu bani gata”. Până la sfârșitul zilei, cea mai mare parte a trupelor germane, având în frunte pe generalul Schmidt von Knohelsdorff⁵ (în textul din document „*von Knobelsdorf*”), intraseră deja în oraș. Autorul nu menționează care a fost atitudinea populației civile față de ocupanți, dar în nici un caz nu se poate să fi fost una de supunere entuziastă așa cum este menționat într-o lucrare de propagandă germană din epocă⁶. Se precizează în schimb, că în noaptea ce a urmat mai multe localuri din oraș au fost sparte.

O informație interesantă dată de autor este relatarea faptului că, a doua zi după ocupație, un ofițer superior german a cerut imperativ comisiei administrative comunale nu mai puțin de „*1000 de perechi de ghete cu șnur*”. La obiecțiile realiste ale membrilor comisiei, ofițerul a trecut la amenințări iar în cele din urmă, cu multă greutate, s-au strâns din oraș 750 perechi de ghete, problema soluționându-se astfel⁷.

În continuare, în manuscris, este reliefată personalitatea maiorului Schwabe, „*șiretul african*”, conducător pentru o vreme al administrației militare germane locale. La primul contact cu notabilitățile craiovene acesta a declarat nici mai mult, nici mai puțin că: „*am pentru poporul român cel mai profund dispreț, afară de adepții lui Carp și Marghiloman*”. Instalat în luxosul palat Vorvoreanu, ofițerul german și colegii săi au transformat imobilul „*în cuib de orgii și desfrâu*”. Savuroasă este relatarea autorului referitoare la aducerea în sala de recepții a palatului a unei bivolițe, și apoi chiar a unei ... cămile, alături de care s-au fotografiat toți ofițerii. Deși este puțin probabil, se menționează că, datorită acestui comportament, în final maiorul Schwabe a fost înlocuit de la conducere, auzindu-se până în capitala Germaniei de chefurile sale.

² SJAN Dolj, Fond Prefectura Dolj dos. 92/1919, f. 300-308 *apud* Deaconu, 1988, pp. 219-230.

³ Componenta comisiei era următoarea: C. Poenaru (procuror general); G.D. Pencioiu, A. Gancea, D. Angelescu (avocați); I. Ionescu, R. Mendel, M. Beligrădeanu (comercianți); D. Polichron (magistrat).

⁴ În realitate, în timpul ocupației germane, populației i-au fost impuse contribuții de război de amploare, de ordinul zecilor de milioane de lei.

⁵ Generalul Schmidt von Knohelsdorff era în momentul ocupării Craiovei comandantul Diviziei 41 infanterie, care la rândul său făcea parte din Corpul 54 de Armată german.

⁶ „*Si printre soldătimea noastră care umple toate prăvăliile [...] se amestecă băștinașii cu o supunere mlădioasă, dezgustătoare. Se văd pe stradă și femei și multe încă. Și toți vorbesc nemțește, silindu-ne să admirăm talentul extraordinar ce îl au la limbi. Acum cinci zile nu știau decât românește și franțuzește.*” (Rosner, 1917, p. 88). Există însă și relatări ale martorilor oculari germani mult mai apropiate de realitate: „*Însă multe doamne în vârstă plâng. De ce? Pentru că îi văd în noi pe dușmanii din cale-afară de puternici ai soților, fiilor și fraților lor, mă gândesc*” (Velburg, 2018, p.40).

⁷ Era o practică des întâlnită a comandanților militari germani, după ce ocupau un oraș românesc. Astfel, lui Emil Petrescu, primarul Bucureștiului, i s-a cerut de către colonelul german Kleve, nu mai puțin de „*o pâine pe zi, jumătate de litru de vin, cafea, ceai, orez, zahăr, untură și câte altele.*” (Alimăneșteanu, 2017, p. 14).

⁸ Cel mai probabil numit „*șiretul african*” pentru că făcuse parte din trupele coloniale germane din Africa (*Schutztruppe*). Acestea aveau scopul de a apăra coloniile germane de pe continentul african (Togo, Camerun, Namibia, Africa Germană de Est), fiind înființate în anii 1890. (de Quesada, 2013, p. 4).

Într-un ton sobru sunt enumerate caracteristicile de bază ale administrației militare germane din Craiova, aceasta axându-se pe „1% secătuirea tuturor veniturilor comunale 2% pe stoarcere de bani sub toate formele 3% pe jignirea demnității naționale”. G. D. Pencioiu dă exemple concrete despre toate aceste aspecte. Astfel, ocupanții au instituit un așa numit serviciu al celor condamnați la muncă forțată. Craiovenii, erau luați de la propriile domiciliu fără nici o formă legală, erau duși la închisoare și folosiți la diferite munci, în funcție de nevoile trupelor de ocupație. Un alt sistem de spoliere a populației Craiovei, folosit de asemenea pe întreg teritoriul românesc ocupat, a fost acela al amenzilor date adesea pentru motive neîntemeiate. Maiorul Schwabe se pare că nu a făcut excepție de la regulă, el personal dând amenzi consistente.

Unul din obiectivele de bază ale administrației militare era exploatarea la maxim a tuturor resurselor economice. Aspectul acesta este scos în evidență, în document specificându-se că autoritățile militare germane au confiscat toată făina, care era proprietatea orașului. Ulterior, edililor români li s-a impus răscumpărarea făinii, din aceasta urmând să fie hrăniți și prizonierii. De asemenea din localitate au fost colectate forțat articole de lenjerie și îmbrăcăminte care au fost trimise apoi în Germania și Austro-Ungaria. O serie întreagă de clădiri din Craiova au fost ocupate de trupele germane, fapt care a cauzat mari greutăți bunei desfășurări a vieții de zi cu zi a cetățenilor.

Sunt menționate și acțiunile prin care ocupanții urmăreau să distrugă pe cât posibil demnitatea națională, să scadă moralul populației. Proprietarii magazinelor au fost obligați să le țină deschise în timpul celor mai importante sărbători religioase, iar la venirea în oraș a lui Mackensen au fost forțați să arboreze drapele germane. Încalcând orice limită a decenței, germanii pur și simplu au rechiziționat maiestuoasa biserică Sf. Ilie din centrul orașului, aici oficiind serviciul religios un preot militar german de credință catolică. Cu mare greutate, preotului român i s-a permis să țină slujbele doar între orele 8-9 dimineața.

Anexa I

973.VIII.8 – Raport anonim – cum s-a purtat nemții în ocupație jud. Dolj și Craiova

Note

Cu o zi înainte de intrarea trupelor germane în Craiova mai multe sute de orășeni s-au adunat în localul Prefecturii Poliției și au ales prin aclamațiuni – o comisie administrativă comunală, care să gireze interesele orașului, ce fusese abandonat de consiliul comunal cu Primarul ei.

A doua zi (8/21 Noiembrie 1918) primele patrule germane au intrat în oraș, pe la orele 9 dimineața. Un căpitan german, care comanda această patrulă, a avut prima întrevedere cu noi, în localul Prefecturii de Poliție. El ne-a declarat că din ordinul Împăratului, țara va fi cu totul menajată, că nu se vor pune contribuții de război, că tot ce se va lua va fi plătit cu bani gata și alte asemenea promisiuni, din care niciuna nu s-a realizat.

Grosul trupelor a intrat după prânz, cu generalul de divizie Schmidt von Kusbeldorf. Deja din prima noapte s-au spart mai multe cârciumi. Totuși, e drept, că trupele combatante n-au făcut atâtea stricăciuni, cât au făcut etapele.

A doua zi, s-a prezentat la Primărie, un ofițer superior - al cărui nume nu-l rețin- care ne-a pretins ca să-i procurăm în timp de o oră 1000 perechi de ghetă cu șnur. I-am obiectat că nu suntem un oraș de producție ci de import, în acest articol și că de doi ani ne mai putând importa, stocul se epuizase.

Totuși adevăratul sistem de stoarcere și exploatare trebuia să înceapă cu așezarea etapelor. La vreo două săptămâni, după invazie, a venit faimosul maior Schwabe, „șiretul african” cum îl porecliseră germanii, care la prima întrevedere ce am avut-o cu el, ne-a ținut un discurs

care a început cu fraza: „am pentru poporul român cel mai profund dispreț, afară de adepții lui Carp și Marghiloman,,.

Șiretul african s-a instalat în casele d-nei Vorvoreanu, care a ajuns în curând un cuib de orgii și de desfrâu. Se pare că faima acestor orgii a ajuns până la Berlin, căci se zice că aceasta ar fi atras disgrația și înlocuirea lui. E cunoscut în tot orașul, episodul, că la una din aceste orgii a urcat în sala de recepție de la etajul de sus, o bivoliță, altă dată o cămilă, cu care s-au fotografiat toți ofițerii.

Sistemul de administrație, inaugurat de Maior Schwabe și continuat de urmașul său era bazat: 1°/ pe secătuirea tuturor veniturilor comunale, 2°/ pe atragere de bani sub toate formele, 3°/ pe jignirea demnității orașenilor.

Astfel, citez din memorie, câteva exemple:

1°/ a înființat acel faimos „Zwangsarbeiterabth [n.n. corect zwangsarbeiterabt] adică secția celor condamnați la muncă forțată. Fără judecată, fără instrucție oameni erau ridicați de la casele lor, după simple amenințări, băgați la închisoare, unde li se lipea un număr mare în spinare și erau purtați astfel cu sentinele prin oraș la diferite corverzi.

2°/ a încasat sume considerabile din amenzi. fără ascultare, fără judecată. Sunt memorabile acele condamnări care se afișează pe stradă. De ex.: <<Eu, maior Schwabe, condemn pe Românul X să plătească lei amendă, fiind că a fost necuviincios cu o femeie austriacă sau ...germană.

3°/ a pus stăpânire pe făina Județului mai ales de pe la morile care nu erau proprietatea statului și pe care o luase Comuna, pentru populație. În urmă, ne-a eliberat-o însă a trebuit s-o plătim. Am făcut în mai multe rânduri, memorii scrise pe care le-am înaintat Comandaturei, dar ele au rămas fără rezultat.

4°/Cu făina județului, pe care am plătit-o, ne-a impus să hrănim prizonierii.

5°/ a călcat libertatea cultului, silind pe negustorii români să țină deschise magazinele în zilele celor mai mari sărbători creștinești, deși evreilor li s-a permis să închidă magazinele lor la sărbătorile evreești.

6°/a silit pe negustori să arboreze drapele germane la venirea în oraș a lui Mackensen

7°/Ne-a impus să adunăm din oraș albituri și îmbrăcăminte, pe care după cum ne-au informat le-a trimis la populațiile din Austria și Germania.

8°/A pus stăpânire pe biserica Sf. Ilie, unde cu multă greutate ni s-a permis să oficiem serviciul religios de la 8-9 dimineața. Preotul militar protestant a cerut chiar „rechiziționarea” bisericii și păstrează în copie scrisoarea acestui blând apostol al lui Christos.

9°/ În sfârșit, a stors Comuna prin mii de cereri ale căror originale se găsesc în arhiva Primăriei, în schimb a secătuit veniturile Comunei, rechiziționând abatoarele Comunei și alte clădiri ce-i aduceau venit.

BIBLIOGRAFIE

- Alimăneșteanu, P. 2017. *Însemnări din timpul ocupației germane*. București: Corint.
- Deaconu, L. 1988. *Momente din epopeea făuririi statului național unitar român*. Craiova: Scrisul Românesc.
- de Ouesada, A. 2013. *Imperial German and overseas troops*. Oxford: Osprey Publishing 1941.
- România în războiul mondial 1916-1918*. București: Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului.
- Rosner, K. 1917. *De la Sibiu la Siret. Impresiunile unui corespondent de războiu*. București: Regele Carol.
- Velburg, G. 2018. *În spatele frontului. Marele război așa cum l-am văzut eu decembrie 1916- iulie 1918. Însemnările unui soldat german în România ocupată*. București: Humanitas.

973 VIII.8 - Raport - anonim -
Cum s-a purtat nemii în rapelii
jur-Dolj și Craiova

Note.

1286

Cu o zi înainte de intrarea trupelor germane în Craiova, mai multe sute de orașeni s-au adunat în localul Prefecturii Politei și au ales - prin aclamație - o comisie administrativă comunală, care avea să gireze interesele orașului, ce fusese abandonat de consiliul comunal cu Primarul ei.

A doua zi (8/21 Noiembrie 1916) prima patrula germană a intrat în oraș, pe la orele 9 dimineața. Un căpitan german, care comandă această patrulă, a avut prima întrevvedere cu noi, în localul Prefecturii de Polite, unde ne-a declarat, că din ordinul Împăratului, țara va fi cu totul menajată, că nu se vor pune contribuții de război, că tot ce se va lua va fi plătit cu bani gata și alte asemenea promisiuni, din care nici-una nu s-au realizat.

Grusul trupelor a intrat după prânz, cu Generalul de divizie Schmidt von Knobelsdorf. De la din primele noapte s-au spart și devastat mai multe cămine. Totuși, e drept, că trupele combatante n-au făcut atâtea stricăciuni, cât au făcut epapele.

A doua zi, s-a prezentat la Primărie, un ofițer superior - el căni mina nu l-reții - care ne-a povestit că sa-i prădau în timp de o oră 1000 perechi ghete cu giner. I-am obiectat că nu surbani un oraș

de producție și de import, în acest articol și că de doi ani ne mai putând importa, stocul se epuizase. Ne-a amenințat cu frișca și cu închiisoarea. Am putut aduna din oraș, cu multă greutate, vreo 700 pîrcești ghebe, cu care de-abia s-a declarat mulțumit.

Totuși adevăratul sistem de stocare și exploatare trebuia să înceapă cu aşezarea etapelor. La vreo două săptămîni, după invazie, a venit faimosul maior Schwabe, « şiretul african » cum îl porecliseră germanii, care la prima întîlnire ce am avut-o cu el, ne-a făcut un discurs care a început cu fraza: « Am pentru poporul român cel mai profund dispreț, afară de adepții lui Carș și Marghițoman »..

Şiretul african s-a instalat în casele d.nei Vorvorcanu, care a ajuns în curînd în cuibă de orgii și de desfrâu. Se pare că faima acestor orgii a ajuns până la Berlin, căci se zice că aceasta ar fi atras disgrația și înlocuirea lui. E cunoscut în tot orașul, episodul, că la unele din aceste orgii, a urcat în sala de recepție de la etajul de sus, o bivoliță, altă dată o cămilă, cu care s-au fotografiat toți ofițerii.

Sistemul de administrație, inaugurat de maior Schwabe și continuat de succesorul său crea bazat
 1°) pe secătuirea tuturor veniturilor comunale 2°) pe
 stoarcere de bani sub toate formele 3°) pe pignurarea
 demnității orașenilor.

Astfel, citez din memorie, câte-va exemple:

1°) A înființat acel faimos „*Zwangsarbeiterabtheilung*”
 adică secția celor condamnați la muncă forțată.
 Fără judecată, fără instrucție, oameni creați ridicați
 de la casele lor, după simpla denunțări, băgați
 în închisoare, unde li se lipsea un număr mare
 în spinare și creați pușcări astfel cu sentințe
 prin oraș la diferite corvezi.

2°) A încasat sume considerabile din amenzi, pronunțate
 fără ascultare, fără judecată. Sunt memorabile
 acele condamnări care se afișau pe stradă. De ex:
 « Eu, maior Schwabe, condamn pe Românul X
 să plătească lei amendă, fiind-că a fost nece-
 vîncios cu o femeie austriacă ... sau germană »

3°). A pus stăpînire pe făina Județului: de pe la moși,
 care nu crea proprietatea Statului și pe care o
 luase Comuna, pentru populație. În urmă, ne-a
 liberat-o însă a trebuit s-o plătim. Am făcut
 cu mai multe rînduri, memorii scrise pe care li-am
 înaintat Comandaturii; dar ele au rămas fără
 rezultat.

meu 95 funcționar. În timp 10 și tunc
 la avocatul D. Passaglia, cui, la rândul
 cunoscut cu apăsare stridentă din
 Tunga. Nicolae 95 funcționar.

47. Cu făina putelului, pe care am plătit-o, ne-a
 permis să hrănim prizonierii.

57. A căutat libertatea cultului, silind pe negustorii
 români să țină deschise magazinele în zilele
 celor mai mari sărbători creștinești, de ex. Eveilor
 și s-a permis să închidă magazinele lor la
 sărbătorile evreiești.

67. A silind pe negustorii să arborizeze drapelul german
 la venirea în oraș a lui Mackensen.

77. Ne-a permis să adunăm doi ore, alături și
 îmbrăcăminte, pe care - după cum ne-am informat
 la-a trimis la populațiile din Austria și Germania.

87. A pus stăpânire pe biserică St. Elie, unde cu
 multă greutate ni s-a permis să oficiem serviciul
 religios de la 8-9 dimineața. Protocolul militar pro-
 testant a cerut chiar "rechiționarea" bisericii
 și păstrez în copie scrisoarea acestui blând
 apostol al lui Christos.

97. În sfârșit, a stors Comuna prin mii de cerea-
 ale căror originale se găsesc în Arhiva Primăriei,
 în schimb a scutit veniturile Comunei, rechiționând
 abatoarele Comunei și alte clădiri ce-i aduceau
 venit. —

161

"Nora" este scrisă de fost
 Judec. an. 1919-1920. Actul "Nota" de
 Stale, a primit-o de la br. Nicolae. Nu
 8.11.973, prima pagină, actul superior.